

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Квас Олени Валеріївни на дисертаційне дослідження
Горбенка Сергія Семеновича

«Розвиток ідей гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики у творчій спадщині вітчизняних педагогів (XX – початок XXI століття)»

представленого до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання

Соціально-економічні перетворення, які здійснюються в Україні, зумовлюють значні зміни в розвитку системи освіти. Основні сучасні нормативні документи серед стратегічних завдань реформування освіти визначають: відхід від авторитарної педагогіки; створення умов для формування активної, самостійної, відповідальної, творчої особистості, здатної до самоосвіти, саморозвитку; забезпечення умов для реалізації та самореалізації сутнісних сил дитини у різних видах її діяльності. Про це свідчать положення Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про культуру» тощо. Формування такої особистості великою мірою залежить від готовності суспільства наблизитись до усвідомлення необхідності системного, комплексного розвитку всіх сфер життя, одним із центральних, опорних принципів якого має стати активна гуманітарна політика, її невід'ємною частиною є гуманізація буття дитини.

Оскільки головним напрямом державної політики у сфері освіти проголошено особистісно орієнтовану модель, призначення якої – розширити можливості компетентного вибору дитиною життєвого шляху та її саморозвиток, то пріоритетними в оцінюванні ефективності виховання й навчання мають стати критерії благополуччя особистості та наявності умов для її всебічного розвитку. Відтак розвиток й практичне втілення ідей гуманістичного виховання в сучасному освітньому просторі є надзвичайно важливим та актуальним.

Актуальність дисертаційного дослідження Горбенко С.С. доводить на теоретичному, історико-педагогічному та практичному рівнях. Безумовно, сьогодні існує потреба створення в освітньому полі України цілісної демократично-орієнтованої системи виховного процесу, що вимагає ретельного дослідження механізмів, закономірностей, принципів, змісту, методів, суперечностей виховання крізь призму філософських, психолого-педагогічних наук та розширення прикладного аспекту розвитку ідей гуманістичного виховання. Виконати поставлене завдання неможливо без переосмислення педагогічного досвіду минулого, який збагачує сучасну педагогіку новими фактами, дає змогу прогнозувати її майбутній розвиток. На особливу увагу в цьому аспекті заслуговують теоретичні ідеї та практичний досвід втілення засад гуманістичного виховання учнів засобами музики представлені та узагальнені дисертантом.

Мета роботи, яку поставив перед собою дослідник – «на основі наукового аналізу ідей гуманістичного виховання особистості засобами музики у творчій спадщині вітчизняних педагогів обґрунтувати періодизацію їх розвитку та розробити організаційно-методичну систему гуманістичного виховання учнів для актуалізації цих ідей у сучасних умовах» та низка завдань – зумовили логічну структуру дисертаційного дослідження, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку літератури та додатків.

Дисертантом чітко сформульовані об'єкт, предмет, мета і завдання наукового пошуку, який спирається на ґрунтовну методологічну і нормативну основу.

Реалізуючи завдання дослідження, Горбенко С.С. ґрунтує свої наукові міркування на фундаменті теоретико-методологічного опрацювання нормативних положень сучасної освіти, теорії і методики виховання, історії педагогіки, психології, культурології, музичної освіти тощо.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади гуманістичного виховання особистості в культурно-освітньому процесі” на основі широкої джерельної бази проаналізовані основні категорії та поняття дослідження,

зокрема “гуманізм”, “гуманізація”, “гуманістичне виховання”. Виявлено, що онтологічним контекстом формування та розвитку духовності є культурна діяльність. Гуманістичне виховання учнів засобами музики, дослідником розглядається як процес установалення і виявлення дитиною особистісних функцій свідомості у комплексі видів її музичної діяльності, що зумовлює освоєння та інтерналізацію нею загальнолюдських цінностей культури і моральних норм поведінки.

У другому розділі “Генезис ідей гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики у вимірі історико-педагогічного наративу” дисертант зосереджує увагу на періодизації ідей вітчизняних педагогів ХХ – початку ХХІ століття щодо гуманістичного виховання учнів засобами музики. Детальний аналіз праць вітчизняних вчених (М. Леонтовича, К. Стеценко, В. Шацької, З. Жофчака, М. Щетиніна та ін.) дозволив дисертанту зробити ряд цікавих висновків, зокрема, щодо розуміння естетизації особистості дитини, як умови гармонійного її розвитку.

Третій розділ “Педагогічно-інформаційні та методичні засади розвитку ідей вітчизняних педагогів ХХ – ХХІ століття щодо гуманістичного виховання учнів засобами музики” присвячений дослідженню ідей гуманістичного виховання засобами музики у творчій спадщині педагогів та громадських діячів.

Заслуговує на увагу висновок автора, щодо наявності тенденції творчого пошуку засобів виховання, прагнення оновити традиційні методи і прийоми музично-виховної роботи з дітьми, взаємозв’язку школи з навколишнім освітньо-культурним середовищем, провідної ролі засобів масової інформації у формуванні музичної культури.

Обґрунтуванню основних детермінант гуманістичного виховання учнів на основі ідей вітчизняних педагогів присвячений четвертий розділ “Концептуальні основи гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики на основі творчої спадщини вітчизняних педагогів ХХ – початку ХХІ століття”. Дисертантом на основі аналізу ідей гуманістичного виховання встановлено принципи гуманістичного виховання –

культуро відповідності, історизму, наступності та безперервності, національної спрямованості, суб'єкт - суб'єктної взаємодії .

Серед помітних наукових і практичних досягнень дисертанта є аналіз результатів експрес-діагностування стану музично-гуманістичної вихованості молодшого та підліткового віку і гуманістично спрямованої компетентності майбутніх учителів музики, розкриття змісту структурно-функціональної моделі організаційно-методичної системи гуманістичного виховання засобами музики на основі ідей вітчизняних педагогів, що висвітлено у п'ятому розділі дисертаційного дослідження “Організаційно-методична система гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики у контексті ідей вітчизняних педагогів ХХ – початку ХХІ століття”.

Представлена робота має практичне значення: автор розробив навчально-методичне забезпечення для підготовки майбутніх вчителів музики «Історія гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку», що дозволило впровадити результати дослідження в навчально-виховний процес.

Результати дослідження є перспективними, і це також свідчить про їх теоретичне та практичне значення.

Вважаємо, що наукові положення і висновки дисертаційного дослідження мають необхідний рівень достовірності, що забезпечується застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів, об'ємним фактичним матеріалом та його ретельним аналізом, дотриманням принципів історизму, об'єктивності, системності.

Слід відзначити, що обрана логіка викладу матеріалу є переконливою.

Робота оформлена з дотриманням усіх вимог, що ставляться до дисертаційних досліджень.

Висновки логічно підсумовують здійснене Горбенком С.С. фундаментальне педагогічне дослідження.

Попри теоретичні здобутки, котрі не викликають сумніву і є заслугою дисертанта, вважаємо за потрібне зробити ряд зауважень.

1. У дисертації наголошується (ст. 99), що розвиток ідей гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики у творчій спадщині вітчизняних педагогів було умовно поділено на п'ять періодів. Вони відповідають вище зазначеним критеріям. На наш погляд, варто було б зазначити в окресленій періодизації і Галицький період, тобто перебування значної території Західної України в складі Польщі до 1939р. Адже в дисертаційній роботі аналізується науково-педагогічний доробок Д. Січинського, диригента «Бояна» до 1909р. та вчителя музики у Закладі для сиріт, В. Барвінського, керівника Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка від 1915 до 1939 р, С. Людкевича, який був директором Вищого Музичного Інституту протягом 1910–1915 рр. та інших представників музичної та педагогічної еліти, які зробили вагомий внесок в розвиток історії вітчизняної педагогіки.

2. Досліджувана в дисертації проблема могла б мати більш продуктивне значення, якби автор, на наш погляд, дуже хорошої роботи, аналізуючи розвиток ідей гуманістичного виховання, висвітлив генезис методів виховання відповідно до окресленої в роботі періодизації, що частково відображено і в параграфі 3.2. і в Додатку В.

3. Хотілося б висловити ще одне міркування. В дисертації відображено змістовні засади розвитку гуманістичного виховання засобами музики за допомогою ґрунтовного аналізу навчальних посібників та наукових доробків вітчизняних педагогів досліджуваного періоду. На наш погляд, в Розділі 3., зокрема, параграф 3.1. «Інформаційні джерела розвитку ідей гуманістичного виховання учнів» лише б виграв від відповідного датування видань чи ранжування їх відповідно до окреслених періодів розвитку гуманістичного виховання учнів засобами музики та аналізу спрямування зазначених праць щодо обраної вікової групи дітей .

4. Аналіз сучасних тенденцій гуманістичного виховання учнів засобами музики (параграф 3.3) відображено в розділі присвяченому організаційно-методичним засадам зазначеної проблеми. На нашу думку, доцільніше було б

розкрити дану проблему у Розділі 5, який присвячено визначенню сучасного стану впровадження ідей гуманістичного виховання в практику на теоретичному і емпіричному рівні.

5. Проводячи діагностування ефективності системи гуманістичного виховання доцільно було б до експериментальної бази долучити ще й музичні школи, що дало б можливість порівняти стан музично-гуманістичної вихованості учнів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл.

Висловлені критичні зауваження не занижують педагогічної вагомості та новизни представленої Горбенком С.С. дисертаційної роботи. Вони – швидше думки про потенційні можливості подальшої наукової розробки теми, досліджуваної в дисертації. Дисертаційна робота Горбенка С.С. має характер цілісного завершеного наукового дослідження. Не викликає сумніву, що педагогічна позиція автора знайде подальшу розробку не лише в наступних наукових розвідках, але і в практичній діяльності. Важливо і те, що викладена в дисертації аргументація становитиме цінний внесок у викладання нормативних курсів «Методика музичного виховання», «Педагогічні технології музичного навчання і виховання», «Історія музичної педагогіки» тощо. В дисертації сформульовано і послідовно проведено наукову концепцію. Висновки і положення, покладені в основу новизни, науково достовірні.

По темі дисертації опубліковано одну авторську монографію, дві монографії в співавторстві, 30 статей у вітчизняних фахових виданнях (з них – 5 у співавторстві), 6 – у закордонних періодичних виданнях. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Враховуючи вищесказане, вважаю, що дисертаційна робота «Розвиток ідей гуманістичного виховання учнів молодшого та підліткового віку засобами музики у творчій спадщині вітчизняних педагогів (XX – початок XXI століття)» є закінченим самостійним дослідженням актуальної проблеми, яка за своїм змістом, рівнем новизни й практичним значенням одержаних результатів відповідає положенням пунктів 9-13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567, що дає підстави для присудження Горбенку Сергію Семеновичу наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

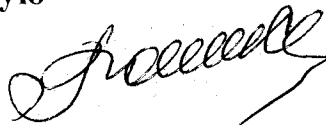
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології
Львівського національного університету
імені Івана Франка



О.В. Квас

Підпис Квас О.В. підтверджую

Вчений секретар



доц. Грабовецька О.С.